

עירובין טו. (תחילת הדף) עד טו: (משנה)

ביאורי מושגים

דיומד: באר מים ברשות הרבים (שעמוקה י' טפחים ורחבה ד') דינה כרשות היחיד. לכן אסור לשאוב ממנה מים ולהניחם ליד הבאר (שהרי מוציא מרה"י לרה"ר). אך אם יניח 4 דיומדין מסביב לבאר בארבע זוויותיה אז יהיה מותר לשאוב מבאר זה ולהניח בתוך השטח שבין הדיומדין.

דיומד=דו-עמוד - היינו, 2 קרשים המחברים זה לזה בזוית ישרה. (ראה את הציור ברש"י), [פרטי הדינים בפרק הבא].

בית סאתיים: שטחה של חצר המשכן. מאה אמה אורך על חמשים אמה רוחב (5000 אמה מרובעות). נקרא בית סאתיים, לפי שהוא שטח הראוי לזריעת סאתיים תבואה (26.5 ליטר).

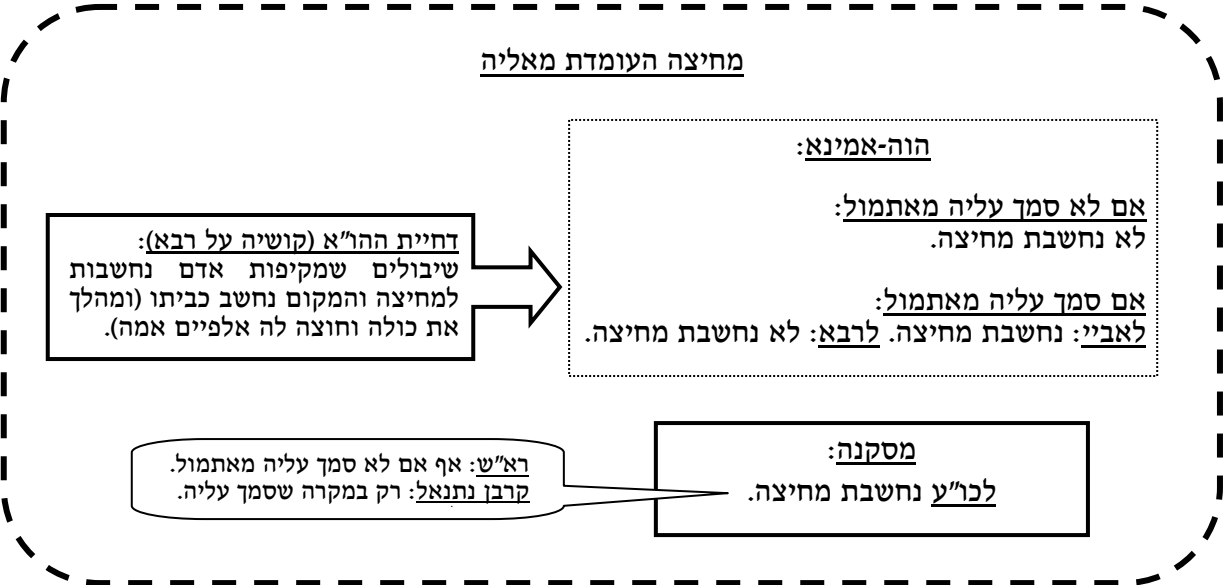
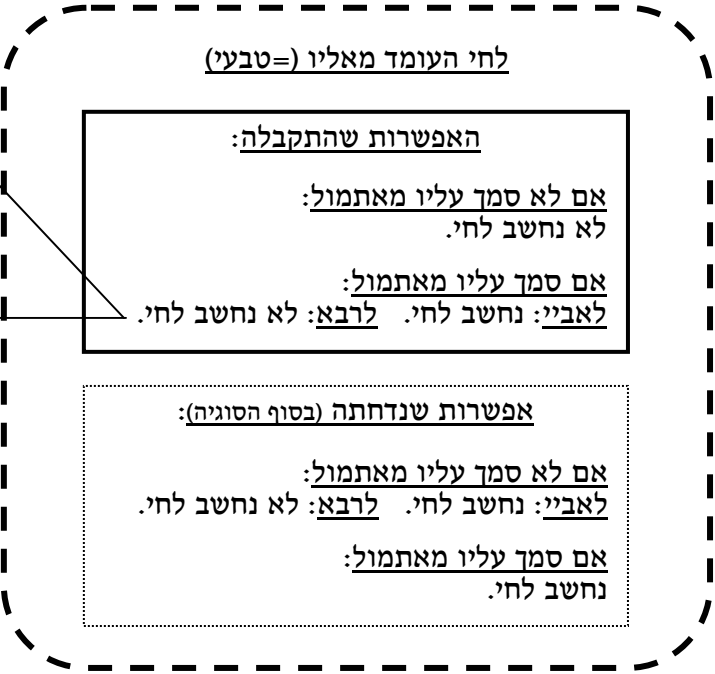
"שיעור זה נתנו חכמים לכל היקף מתוקן ואינו מתוקן כל צרכו כגון למחיצה שאין בה שתי וערב... ולהיקף שלא הוקף לדירה" (רש"י) שבמידה וקיים שיעור זה הרי דין המקום ככרמלית ואסור בטילטול ד' אמות.

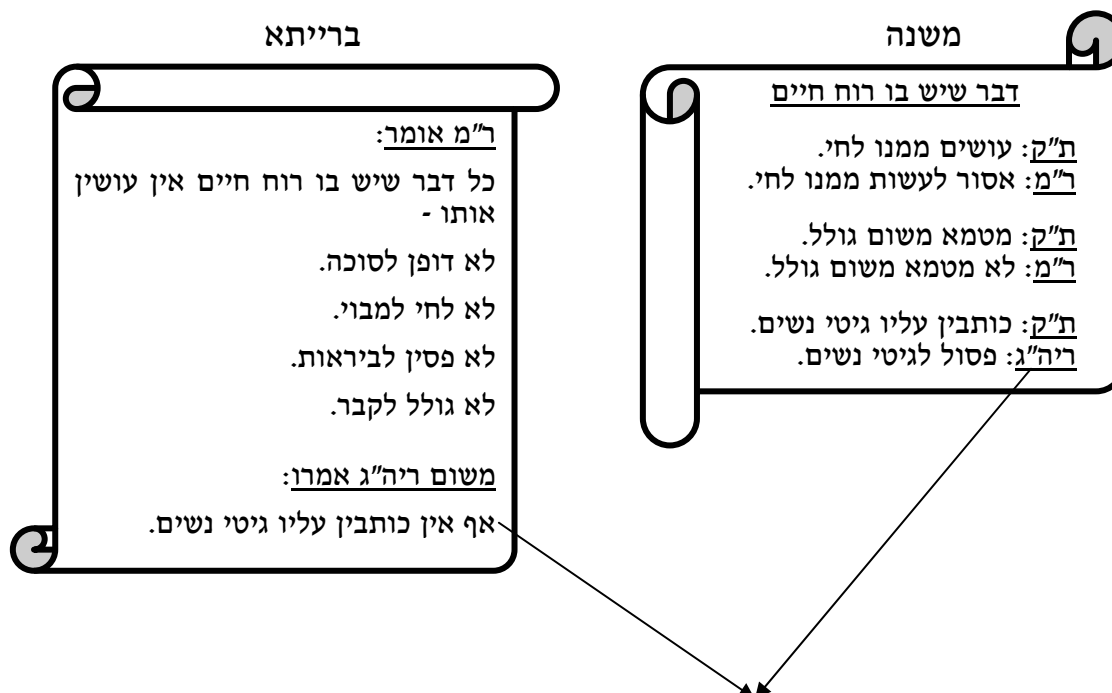
גולל: מי שנוגע בגולל טמא שבעת ימים. יש מפרשים שגולל זהו הכיסוי של ארון המת, ויש מפרשים שגולל זהו אבן של מצבה שנותנים לשם סימן על הקבר לאחר שקברו את המת וסתמו את הקבר.

אפשרות א לטעם (בשלב הה"א):
אביי: כי הרי סמך עליו מאתמול.
רבא: כיוון שלא נעשה מעיקרא לשם לחי.

אפשרות ב לטעם (בשלב המסקנה):
אביי: כי ההיתר של לחי לדעת אביי הוא משום מחיצה.
רבא: כי ההיתר של לחי הוא משום היכר, ולכן רק אם עשה את הלחי בידיים.

פסיקת ההלכה:
 הגמרא הוכיחה מדברי רב לרב הונא שהלכה כשיטת אביי (וזה אחד מהמקרים של יע"ל קג"ם שבהם הלכה כאביי לעומת רבא).

מקור הדין של ריה"ג: כלל ('וכתב) ופרט ('ספר') וכלל ('ונתן בידה') - אין לך אלא כעין הפרט [דבר שאין בו רוח חיים ואינו אוכל]. ('ע"פ תוס')

וחכמים (שחולקים במשנה על ריה"ג) טוענים: מהמילה "ספר" אין ללמוד כלום, ומהמילה "וכתב" יש ללמוד שאשה מתגרשת רק בגט (כתיבה).

ריה"ג לומד דין זה (שמתגרשת רק בגט) מהמילה "ספר" [כריתות].

חכמים לומדים מ"כריתות" שהגט צריך להיות כורת בינו לבינה (ללא הגבלת תנאי לעולם).

ריה"ג לומד דין זה (שהגט צריך להיות כורת) מכך שכתוב "כריתות" ולא רק "כרת".

חכמים סוברים שלא ניתן ללמוד דין נוסף מכך שכתוב "כריתות" ולא "כרת".

עירובין טו: (משנה) עד יז. (שורה שנייה)

משנה

שיירא שחנתה בבקעה והקיפוה כלי בהמה - מותר לטלטל בתוכה רק אם יתמלאו כל התנאים הבאים:

1. שה"גדר" תהיה גבוהה עשרה טפחים.
2. שהפרוץ בגדר לא יהיה מרובה על העומד.
3. שלא תהיה פירצה יתרה על עשר אמות.

דין פרוץ כעומד:

רב פפא: מותר.

רב הונא בריה דר"י: אסור.

הגמרא הכריעה שהלכה כרב פפא (למרות שדבריו הוקשו מברייתא בסוף הסוגיה), כיוון שניתן לדייק מסעיף 2 במשנה כדעתו.

[משנה בכלאיים] שלש מדות במחיצות:

1. מחיצה פחות מג' (=גדר העשויה מקנים עומדים שרוחב כל קנה פחות מג' טפחים): צריך שלא יהיה בין קנה לקנה ג' טפחים [ואז כל השטח נחשב כמוקף].

2. מחיצה מג' (כולל) עד ד':

(א) לרב פפא הכל נחשב מוקף כל עוד הפרוץ לא מרובה על העומד (ולרב הונא צריך שהעומד יהיה מרובה על הפרוץ).
 (ב) לר"פ: אם הפרוץ מרובה (ולרב הונא: אף אם העומד כפרוץ) - אף כנגד העומד אסור [כי אויר המרובה מבטל לעומד].

3. מחיצה מד' (כולל) עד י' אמות:

(א) כמו א/2.
 (ב) לר"פ: אם הפרוץ מרובה (ולרב הונא: אף אם העומד כפרוץ) - כנגד העומד מותר [כי שיעור העומד חשוב בפני עצמו], כנגד הפרוץ אסור.

אב"י מעמיד משנה זו כחכמים (שעד פחות מג' זה לבוד).

והסיבה להבדל בין 2/ב ל-3/א זה מכיוון שכדי להתיר את כנגד העומד יש צורך בשיעור חשוב (ד' טפחים).

רבא מעמיד משנה זו כרשב"ג (שעד פחות מד' זה לבוד).

אלא שמודה רשב"ג שבמחיצה למטה, לא אומרים לבוד כבר מג' טפחים ומעלה, כיוון שזו מחיצה שהגדיים בוקעים בה.

משנה

מחיצה של שתי או של ערב

	ביישוב		בדרך		
	יחיד	רבים	יחיד	רבים	
ר' יהודה	x	x	x	✓	
חכמים (1)	x	x	✓	✓	
ר' יוסי בר"י	x	x	x	x	
חכמים (2)	✓	✓	✓	✓	

ע"פ ביאור הגמרא ב-יז.

וכך פסק רב נחמן (ביחיד בדרך שנותנים לו רק עד בית סאתיים) כיוון שר' יוסי בר"י סובר בזה כמו אב"י.

אך אם הקיף עד בית סאתיים - מותר.

אך אם הקיף עד בית 6 סאים - מותר.

בעיית רב המנונא: מה דין מחיצת ערב שהעומד בה מרובה על הפרוץ?

ביאור שאלת רב המנונא לפי סתמא דגמרא: הביא מחצלת ז' ומשהו, וחקק בה ג' (והשאיר בה ד' למעלה ומשהו למטה), והעמיד אותה בפחות מג' סמוך לקרקע (=לבוד) - האם מחיצה זו כשרה?

ביאור שאלת רב המנונא לפי רב אשי: האם מחיצה תלויה (=שאורכה י' אך הגביהה מן הקרקע יותר מג') כשרה? והתשובה היתה שהקלו רק במים להתיר מחיצה שכזו.

עירובין יז. (שורה שניה) עד יז: (סוף הפרק)

ביאורי מושגים

מים אחרונים: חכמים חייבו בנטיילת מים אחרונים, והוא מפני חשש מלח סדומית, שבכל סעודה הלא נמצא מלח, ויש לחוש שמא מעורב בו מעט ממלח סדומית שמסמא את העיניים למי שנוגע בו ואח"כ נוגע בעיניו.
 אך בתוס' כתבו: "עכשיו לא נהגו במים אחרונים, שאין מלח סדומית מצוי בינינו; ועוד, לפי שאין אנו רגילים לטבול אצבעותינו במלח אחר אכילה". ובמשנ"ב כתב שמ"מ יש לחוש למלח אחר שטבעה כמותה. והמג"א כתב בשם המקובלים דכל אדם יזהר במים אחרונים.
דמאי: הלוקח פירות מעם הארץ, הרי הם "דמאי" (=ספר מעושר ספק אינו מעושר), וחייב לעשרם מספק, כיוון שנחשדו לא להפריש (למעט תרומה גדולה).
 לאו שניתן לאזהרת מיתת בית דין אין לוקין עליו: כל לאו שמוזהר עליו בתורה שאם יעשה כן הרי מתחייב מיתה, הרי אין לוקים על לאו שכזה אפילו אם לא התרו בו למיתה וכן התרו בו למלקות.

מתי מחיצת שתי בלא ערב (או ערב בלא שתי) מותרת בשיירא?
 כשלא יהיה איזור בשטח בית סאתים שאין צריכין לו ("פנוי מכלים").

לכן: הוצרכו לשש (סאין) והקיפו לשבע - מותרין לטלטל. הוצרכו לחמש והקיפו לשבע - אסורין לטלטל.

מה הדין כשיש שינוי בכמות האנשים בשיירא במהלך השבת (וכעת פתאום אין/יש בית סאתיים פנוי)?
רב הונא: שבת גורמת. [הדין נקבע לפי המצב בכניסת השבת]
רבי יצחק: דירין גורמין. [הדין נקבע לפי המצב כרגע]

הגמרא הוכיחה שאין הכרח לטעון שרב הונא ורבי יצחק נחלקו במחלוקת רבי יהודה ור' יוסי.

משנה מפרק תשיעי:
חצר שנפרצה באמצע השבת משתי רוחותיה...
רבי יהודה: מותר לטלטל. [הדין נקבע לפי המצב בכניסת השבת]
ר' יוסי: אסור לטלטל. [הדין נקבע לפי המצב כרגע]

משנה
ארבעה דברים פטרו במחנה היוצא למלחמה:
 1. מביאין עצים מכל מקום.
 2. פטורין מרחיצת ידים.
 3. פטורין מלעשר את הדמאי.
 4. פטורים מלערב.

ואילו תקנת יהושע הדומה לכך שהיתה אף לכל אדם (ולא רק במחנה) היתה מצומצמת יותר (דוקא בהיזמי והיג'י, מחוברין ולחין [ראה תוס']).

מדובר במים ראשונים. אבל מים אחרונים - חובה.

כדעת ב"ה. אבל ב"ש חולקים.

מדובר בעירובי חצירות. אבל עירובי תחומין - חובה.

אמנם מת מצוה ממילא קונה את מקומו (אא"כ הוא מוטל לרוחב כל הדרך ואז ניתנה רשות לפנותו מפני כהנים ועושי טהרות) - אך פה מדובר אף כאשר יש לו יורשין (ואין הוא מת מצוה).

ברייתא
רבי יהודה בן תימא:
 אף חונין בכל מקום. ובמקום שנהרגו שם נקברין.

עירובין יט. (שורה ראשונה) עד כ. (שורה ראשונה)

ביאורי מושגים

תל המתלקט: שפוע מדרון של תל נחשב מחיצה כשיש עליה של 10 טפחים [=הגובה הדרוש למחיצת רה"י] במדרון שארכו לכל היותר 4 אמות (=24 טפחים) [קרוב ל-22.6°].
[="תל המתלקט עשרה מתוך ארבע"=]

ר' ירמיה בן אלעזר (=ריב"ל):

מדת בשר ודם - אדם שמתחייב הריגה למלכות עשוי לקלל את המלך.

מדת הקב"ה - אדם שמתחייב הריגה למקום שותק ולא עוד אלא שמשבח ומצדיק את הדין.

קושיה מדברי ריש לקיש:

רשעים אפילו על פתחו של גיהנם אינם חוזרים בתשובה, שנאמר: "ויצאו וראו בפגרי האנשים הפושעים ב".

תירוץ סתמא דגמרא:

פושעי ישראל - חוזרים בתשובה (ומשבחים).
פושעי עובדי כוכבים - אינם חוזרים בתשובה.

תירוץ רב כהנא:

כוונת הפסוק לזמן עבר (שפשעו, ולא שעדיין פושעים), ולכן אין מקום לקושיה.

3 פתחים יש לגיהנם: במדבר, ביים, בירושלים (ר' ירמיה בן אלעזר).

7 שמות יש לגיהנם: שאול, אבדון, באר שחת, בור שאון, טיט הון, צלמות, ארץ התחתית. (ואילו השמות "גיהנם" ו"תפתה" מבטאים משמעות ולא שם) (ריב"ל).

פתחו של גן עדן: או בבית שאן (שבא"י), או בית גרם (שבערביא), או דומסקין (שבבין הנהרות) (ריש לקיש).

ברייתא

המרחק המקסימלי בין הדיומדין (ללא צורך בפשוטין):

ר"מ: 6 פרות ← 10 אמות.

ר"י: 8 פרות ← 13 1/3 אמות.

רב פפא לא הכיר את הברייתא ולכן השמיע לנו דין זה.

באיזה מקרה המחלוקת (שלר"מ צריך פשוטין ולר"י לא)?

כשהמרחק בין הדיומדין הוא בין 10 אמות (= "בור שמונה") ל 13 1/3 אמות ("בור שתיים עשרה" (ראה תוס')).

[בפחות מכך - לכר"ע לא צריך פשוטין, וביותר מכך - לכר"ע צריך].

שאלות אביי את רבה

• האריך בדיומדין יותר מאמה לכל צד עד שהעמיד ריוח שבינתיים על עשר אמות מה יאמר ר' מאיר?

• מה הפיתרון לר"י ביותר מ 13 1/3 אמה - להוסיף פשוטין או להאריך בדיומדין?

• תל המתלקט עשרה מתוך ארבע - נידון משום דיומד או אינו נידון משום דיומד?

• חיצת הקנים קנה קנה פחות משלשה (ולאיכא דאמרי: גודריתא דקני) - נידון משום דיומד או לאו?

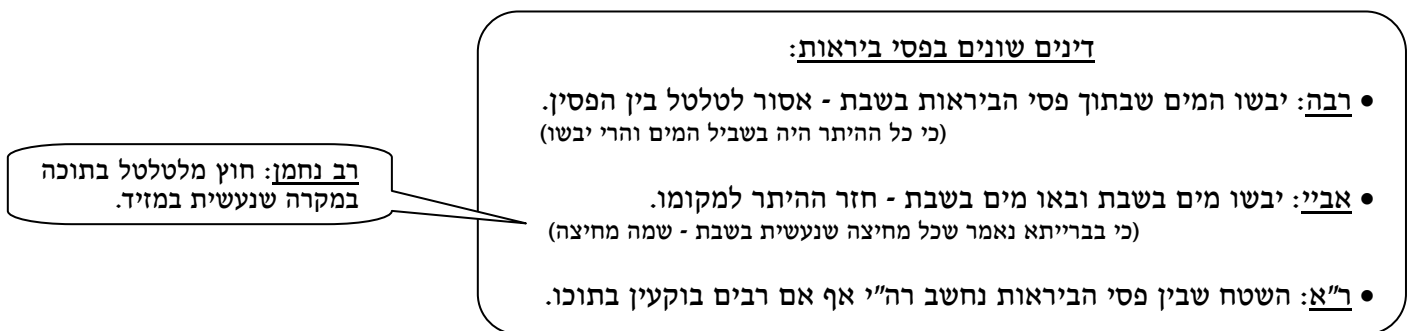
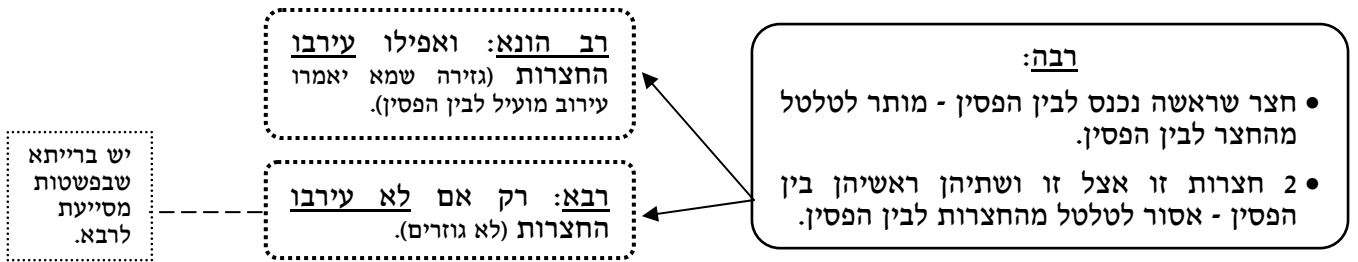
אין הוכחה ממשנתנו, כיוון שלא ברור מהי הגירסה ("ובלבד שירבה בפסין/פסין").

אין הוכחה מדברי ר"י בברייתא ("זו מחיצה ואלו פסין"), כיוון שניתן לפרש זאת בשני אופנים.

תשובה: לרשב"א - לא (לא אומרים תרי רואין).
לר' ישמעאל - כן (כן אומרים תרי רואין).

אין הוכחה מדברי הברייתא ("חיצת הקנים נידון משום דיומד"), כיוון שניתן לפרשה בשני אופנים.

עירובין כ. (שורה ראשונה) עד כ: (3 שורות מלמטה)

משנה (צט.).

אדם שעומד ברה"ר ומעוניין לשתות ברה"י - צריך להכניס את ראשו ורובו למקום השתיה.

דין פרה במקרה זה:

שיטה ראשונה

• אם האדם מחזיק את הכלי אך לא את צואר הפרה - צריך שראשה ורובה של הפרה יהיה במקום השתיה.

• אם האדם מחזיק את הכלי ואת צואר הפרה - ספק אם צריך שראשה ורובה של הפרה יהיה במקום השתיה.

שיטה שניה

• אם האדם מחזיק את הכלי אך לא את צואר הפרה - ספק אם מספיק שראשה ורובה של הפרה יהיה במקום השתיה.

• אם האדם מחזיק את הכלי ואת צואר הפרה - צריך ומספיק שראשה ורובה של הפרה יהיה במקום השתיה.

בגמל ברור שצריך ראשו ורובו, הואיל וצוארו ארוך.

עירובין כ: (3 שורות מלמטה) עד כב. (נקודתיים)

ביאורי מושגים

בורגנין: כל בית העומד מחוץ לעיר במרחק של עד $\frac{2}{3}70$ אמה נקרא 'עיבור העיר'. 2000 אמה של תחום שבת נמדדות מחוץ ל'עיבור העיר' והלאה (ולא כבר מקצה העיר עצמה).
 לא רק בית נחשב ל'עיבור העיר', אלא אף מבנים שונים נוספים [המופיעים ברשימה בתוספתא פ"ד] נחשבים ל'עיבור העיר'. בין היתר אף בורגנין - שהם סוכות שעושים שומרי העיר ואינם מבנה קבוע (=רש"י, ועי' פי' ר"ח) - מצטרפים ל'עיבור העיר'.

מגבלות ההיתר של פסי ביראות:

- לבהמת עולי רגלים בלבד.
- לבאר מים חיים בלבד (הראויים לאדם).
- דעת רב (להלן):
שיטה א': לא תקף בחו"ל.
שיטה ב': אף לא בבבל.

ואילו דינו של אדם:

- לכתחילה: צריך להיכנס לבאר עצמה.
- בדיעבד (אם הבאר רחבה ואינו יכול להיכנס): מותר להוציא מים מהבאר לתוך פסי הביראות.

ראה ברש"י ובתוס' את הטעם לדרישה זו.

<u>מקום ההיתר - דעת רב</u>		<u>שיטה א'</u>	<u>שיטה ב'</u>
	היתר בורגנין:	לא תקף בבבל	לא תקף אף בחו"ל
	היתר פסי ביראות:	לא תקף בחו"ל	לא תקף אף בבבל

כיוון שמצויין שיטפונות מים בבבל, ולכן הבורגנין לא נחשבים לכלום.

כיוון שלא מצויות ישיבות בחו"ל, אז אין הליכה לדבר מצוה מעיר לעיר.

כיוון שמצויין גנבים, ולכן המקומות הללו לא חשובים כבתים.

כיוון שממילא מצויין מים בבבל.

"שחורות כעורב" - במי אתה מוצא תורה?

- במשכים (=שחרית) ומעריב עליהן לביהמ"ד.
- במשחיר פניו עליהן כעורב.
- במשים עצמו אכזרי על בניו ועל בני ביתו כעורב.

"ולהג הרבה יגיעת בשר"

- כל המלעיג על דברי חכמים נידון בצוואה רותחת. (אך קשה, כיוון שלא כתוב "ולעג")
- כל ההוגה בהן טועם טעם בשר.

דברי סופרים

- העובר עליהם חייב מיתה.
- לא נכתבו בגלל כמותם העצומה.